

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING ZARURLIGI

Avazov Ilxom Ravshanovich

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Audit kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada aksiyadorlik jamiyatlar tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzishda moliyaviy hisobotning xalqaro standart talablari hamda tuzish uslublarini belgilash asosida xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy ahvolini bilishga katta imkon yaratadigan ko'rsatkichlar keltirib o'tilgan. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotning tarkibiy qismlarini bir xillashtirish jarayonida yuzaga kelgan muammolar va ularning yechimlari bo'yicha xulosa va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobot, teskari balans, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot, hisob siyosati, chet el kapital, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari.

Abstract: In this article, when preparing consolidated financial statements by joint-stock companies, indicators are considered that provide an excellent opportunity to find out the financial condition of an economic entity based on the requirements of international standards for financial reporting and the definition of the concept of preparation. methods are given. Conclusions and recommendations were developed on problems that arose in the process of unifying the components of consolidated financial statements and their solutions.

Key words: financial statements, reverse balance sheet, consolidated financial statements, accounting policies, foreign capital, international financial reporting standards.

Аннотация: В данной статье при подготовке консолидированной финансовой отчетности акционерными обществами рассмотрены показатели, которые дают прекрасную возможность узнать финансовое состояние экономического субъекта на основе требований международных стандартов к финансовой отчетности и определения понятия подготовки. даны методы. Разработаны выводы и рекомендации по проблемам, возникшим в процессе унификации компонентов консолидированной финансовой отчетности и их решениям.

Ключевые слова: финансовая отчетность, обратный баланс, консолидированная финансовая отчетность, учетная политика, иностранный капитал, международные стандарты финансовой отчетности.

KIRISH

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini xalqaro standart talablariga moslashtirishda ko'p muammolarga duch kelinmoqda va katta xarajat talab qilmoqda. Bugungi kunga qadar mamlakatimizda buxgalteriya hisobining milliy standartlari va moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari yanada rivojlanmoqda. Bunda buxgalteriya hisobi va hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirishning nazariy hamda uslubiy asoslari to'liq ishlab chiqilmaganligi sababli yirik xo'jalik yurituvchi subyektlarda milliy, xalqaro standartlar parallel foydalanib kelinmoqda.

Kompaniyaning konsolidatsiyalashgan hisob-kitoblarini shakllantirish uchun moliyaviy hisobotning asosiy elementlari xalqaro standartlar va normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq tuzilgan bo'lib, ularning tuzilishi o'rganilib turli konsolidatsiya usullaridan foydalanilmoqda. Mazkur holatda konsolidatsiyalashgan hisob-kitoblar shakllantirilib, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot kompaniyalarda turlicha tuzilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzish masalalari ko'pgina iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Xususan, iqtisodchi olim R.Dusmurotov fikricha, "Umumlashgan (konsolidatsiyalashgan) moliyaviy hisobotni tuzish qoidalari xalqaro standartlarga muvofiq tuziladi. Bunda bosh firmadan ajralib chiqib faoliyat yuritayotgan korxonalar guruhi uchun umumlashgan moliyaviy moddalarni tuzish va taqdim qilish to'g'risida so'z yuritiladi" [3].

A.Karimov, F.Islomov, A.Avloqulovlar “Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzishning asosiy maqsadi korporatsiya faoliyati natijalari va moliyaviy holatini to'lig'icha ochib berishdan iborat”, deb ta'riflaydi ^[4].

A. Sotvoldiev va Yu.Itkinlarning fikricha, “Bosh korxona va ularning Sho'ba korxonalari, filiallari, vakilliklari bo'lsa, 8-sonli buxgalteriya hisobining milliy standarti (BHMS)ga binoan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzadi. Bu BHMS bosh jamiyat guruhining konsolidallashgan moliyaviy hisobotini tuzish va topshirish tartibini belgilaydi.” ^[6].

B.Xoshimov “Sho'ba korxonalari, filiallari va vakilliklariga ega bo'lgan korxonalar konsolidallashgan (birlashgan) moliyaviy hisobot tuzadi. Sho'ba korxonalarga qo'yilgan qo'yilmalar bosh korxonaning moliyaviy hisobotida uning moliyaviy qo'yilmalari sifatida aks ettiradi”, ^[7] deb ta'kidlashgan.

Xorijlik iqtisodchi olimlardan V.V.Kovalev, Vit.V.Kovalev “Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni amaliyotda qo'llanilishi va yanada takomillashtirilishi uchun quyidagi omillar ham asos hisoblanadi: buxgalteriya hisobining yangi usullarini qo'llashda to'siqlar yo'qligi; biznesni birlashtirish jarayonlarining maqsadga muvofiqligi to'g'risida xabardorlik; yirik fond birjalari tomonidan birlashtirish g'oyasini ma'qullash” ^[9], deb ta'kidlagan.

V.S.Plotnikov “Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni amaliyotda takomillashtirish davlatlarning normativ-huquqiy va o'zlarining sharoitidagi o'zgarishlar, shuningdek 1983-yil 13-iyundagi Yevropa Ittifoqining Yettinchi direktivasi qabul qilinganligi”ni qo'llab-quvvatlaydi. Bunda xorij mamlakatlari tajribasini ko'radigan bo'lsak, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzish bo'yicha bizning mamlakatimiz anchagina orqada qolib ketganligidan dalolat beradi ^[10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida korxonalar bankrotlik risklarini baholash uchun mavjud modellar tahlili o'tkazildi unda guruhlash, taqqoslama tahlil, statistik tahlil kabi metodlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida xorijiy investorlarning strategik qaror qabul qilishi ko'p jihatdan moliyaviy hisobotlarning ishonchiligi va ularga berilgan xolisona bahoga bog'liq bo'ladi. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar asosida bir-biri bilan bog'liq bo'lgan guruhlarining konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarini tuzish uchun konsolidatsiyalashgan buxgalteriya tizimini ishlab chiqish lozim bo'ladi.

Konsolidatsiyalashgan buxgalteriya hisobining maqsadi va vazifalari moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tayyorlash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan o'zaro bog'liq tashkilotlar guruhining moliyaviy ahvolini va moliyaviy natijalarini aks ettiradigan konsolidatsiyalashgan hisob-kitoblarning ma'lumotlari tizimi sifatida tavsiflanadi. Yirik xo'jalik yurituvchi subyektlar tasarrufida sho'ba, qaram, tashkilotlari bo'lgan bosh korxonalar konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzish tartibini ishlab chiqadilar hamda xalqaro standart talablariga moslashtirish talabini keltirib o'tadi.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunning 23-moddasida konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot haqida quyidagicha keltirilgan. “Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzish tartibi, shuningdek asosiy xo'jalik jamiyatining nazorati ostidagi tashkilotlarga qo'yiladigan talablar buxgalteriya hisobi standartlari bilan belgilanadi” ^[1].

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotda ma'lumotlarni taqdim etish bo'yicha muayyan talablarni belgilaydigan konsolidatsiyalashgan buxgalteriya tamoyillari: yagona valyutaning tamoyillari, hisobotning yagona hisobot davri tamoyillari, shuningdek, haqiqatga muvofiq qiymatdagi tashkilotlarning aktivlari va majburiyatlarini o'lchash usulini to'g'ri tanlash imkonini beradi. Birlashtirilgan hisob-kitoblarni yuritish maqsadida bir-biriga bog'liq bo'lgan tashkilotlar uchun birlashtirilgan buxgalteriya hisobi siyosati ishlab chiqish, bu alohida tashkilotlarning ma'lumotlarini taqqoslash va taqsimlashni ta'minlaydi, birlashtirilgan tashkilotlar o'rtasidagi amalga oshirilgan “ichki” operatsiyalarni ajratish imkonini beradi va moliyaviy hisobotning xalqaro standart talablariga mos ravishda bir guruh tashkilotlarning shaxsiy aktivlari, kapitallari va majburiyatlari haqida ma'lumot to'plashga imkon yaratiladi.

Xalqaro standart talablariga javob beradigan va chet el investorlarini jalb qilishda asosli, ishonchli, deb hisoblaydigan moliyaviy hisobot bu konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotdir. Ushbu hisobotlarni tuzish va tasdiqlash uchun amaliy va uslubiy jihatdan tizim yo'qligi, mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan kompaniyalarning xalqaro bozorlarda nufuzini kamaytiradi.

Iqtisodiyotni diversifikatsiyalash jarayonlarini rivojlantirishda uzoq muddatli aloqalar kompaniyalarning doimiy ish faoliyatini olib borish va raqobatbardosh mahsulotlarni ishlab chiqarishning mavjudligiga erishish muhim masalalardan biridir. Bunda kompaniyalar tomonidan tuziladigan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hiso-

botlarni tayyorlash zaruriyatini yuzaga keltiruvchi asosiy omil bu munosabatlar doirasining kengayishidir. Hozirgi kunda aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzish va uning shaffofligini ta'minlash muhim masalalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni O'zbekistonga xalqaro investitsiyalarni jalb qilish, jahon bozorlariga chiqish maqsadida tuzishi talab qilinadi.

1-jadval: Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni e'lon qiladigan tashkilotlar haqida ma'lumot¹

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni e'lon qiladigan tashkilotlar	Hisobot yillari							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni e'lon qilishi shart bo'lgan tashkilotlar soni	220	230	247	244	252	254	258	253
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzib e'lon qilgan tashkilotlar soni	32	41	35	35	38	48	45	47
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni e'lon qilmagan tashkilotlar soni	188	189	212	209	214	206	213	206
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzib, e'lon qilgan tashkilotlar ulushi (%)	14,5	17,8	14,2	14,3	15,1	18,7	17,4	18,5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni chop etishlari shart bo'lgan tashkilotlar 2015-yilda 14,5 foizni tashkil qilgan, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 18,5 foizni tashkil etganligini ko'rishimiz mumkin. Ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki mazkur holat bo'yicha yillar ketma-ketligini ko'radigan bo'lsak deyarli o'zgarmagan. Bu esa, aksariyat tashkilotlar shu davr mobaynida o'z mavqeini oshirishga harakat qilmaganligini ko'rsatadi.

Shunday ekan, aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning nazariy jihatlarini tahlil qilish, uni shaffofligini ta'minlash masalasi doimo dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Analitik va sintetik hisoblarni joriy etish asosida sho'ba korxonalar va sho'ba korxonalarga investitsiyalarni hisoblash uslubini aniqladi. "Aloqador bo'lmaganlarning ulushlari" alohida sintetik hisobida qo'shma korxonalar nazoratidagi ulushini aks ettirish zaruriyati vujudga keladi;

- filiallar kapitalining tarkibiy qismlari to'g'risidagi axborotlarni cheklash uchun tarixni belgilash va ushbu sanadan keyin aniqlashni begilash;
- o'zaro dividendlar va qarzlarni, shuningdek, ichki daromadlarni va sotish qiymatlarini ajratish va chiqarib tashlash imkonini beradigan tashkilotlar guruhida amalga oshiriladigan bitimlarning konsolidatsiyalashgan hisobini yuritishning va asosli usullarini, "ichki" savdo ustamalarini ro'yxatdan chiqarish uchun o'rtacha foizlarini ishlab chiqish;
- o'z mablag'lari manbalar balanslari va jamlangan hisob-kitoblar jadvali asosida bir-biriga bog'liq bo'lgan tashkilotlar guruhiga kiruvchi korxonalarni konsolidatsiyalashtirilgan hisob-kitoblari ko'rsatkichlarini birlashtirish;
- konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotdagi ko'rsatkichlarini shakllantirishning tarkibi va tartibini aniqlash, buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablariga moslashtirish zarurdir.

Konsolidatsiyalashgan buxgalteriya funksiyalari axborot va tahliliy buxgalteriya vazifalarini ajratib turishi mumkin. Hisobotning axborot funksiyasi o'zaro bog'liq tashkilotlar guruhi aktivlarining, majburiyatlarining va kapitalining holati to'g'risidagi axborotni jamlash, to'plash va bixillashtirishda amalga oshiriladi. Analitik funksiyani bir-biriga bog'liq bo'lgan tashkilotlar guruhining ishlab chiqarish va moliyaviy faoliyatini tahlil qilishdan iborat.

Birlashtirilgan tashkilotlar uchun birlashtirilgan buxgalteriya siyosati ishlab chiqilgan bo'lib, bu alohida tashkilotlarning ma'lumotlarini taqqoslash va taqsimlashni ta'minlaydigan konsolidatsiyalashgan hisobni yuritish uchun qo'llaniladi.

Hisob siyosatini shakllantirishda alohida ahamiyatga ega hisob-kitob ma'lumotlarni ishlab chiqish. Ushbu hisob siyosati o'zaro bog'liq tashkilotlar o'rtasida amalga oshirilgan "ichki" operatsiyalarni taqiqlash imkonini beradi, shuningdek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablariga muvofiq tashkilotlarning guruhlar shaxsiy aktivlari va majburiyatlari to'g'risida ma'lumot beradi. Konsolidatsiyalashgan hisob-kitoblar jadvalining strukturalari xalqaro standartlarga muvofiq konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashni ta'minlaydi.

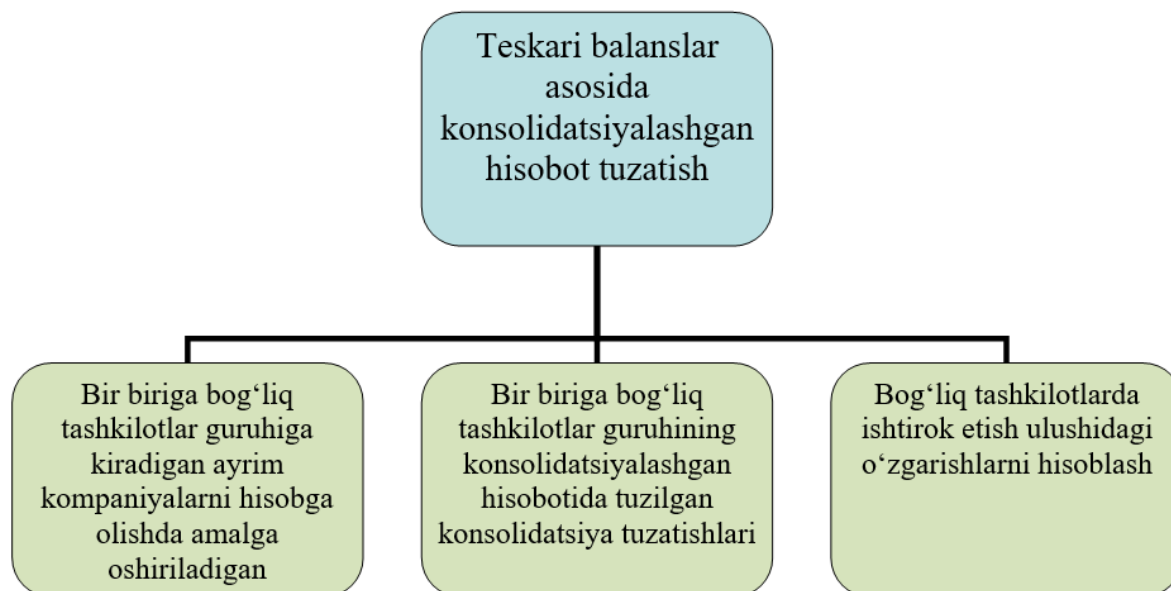
Yangi tahliliy va sintetik hisoblarni joriy etish asosida sho'ba korxonalar va sho'ba korxonalarga investitsi-

1 Muallif tomonidan tayyorlangan.

yalarni hisoblash usuli aniqlandi. Investitsiyalarni konsolidatsiyalash usullarini hisobga olgan holda filiallar va sho'ba kompaniyalar yangi sintetik va analitik hisoblarni joriy etish maqsadga muvofiq bo'ladi. Xususan, kapital qo'yilmalarning nazoratdagi ulushini hisoblash zarur.

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni tuzish bo'yicha amallarni belgilash va birlashma tashkilotlari guruhlar faoliyatining konsolidatsiya qilinadigan ma'lumotlarini ayirboshlash balanslari asosida tashkil etishni ta'minlash uchun konsolidatsiya tuzatishlari kiritildi.

1-chizma: Teskari balanslar asosida konsolidatsiyalashgan hisobot tuzatish

Birinci tuzatish guruhi, hisoblangan amortizatsiya tarkibidagi "ichki" savdo ustamalarini, shuningdek, guruh ichidagi operatsiyalardan olingan daromad va xarajatlar miqdorini hisobga olmagan holda tuzatishlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tuzatishlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ularni chiqarib tashlash guruhga kiritilgan har bir tashkilotning hisob-kitobi bo'yicha tiklash yozuvlari bilan amalga oshiriladi.

Konsolidatsiya tuzatishlarini hisobga olgan holda, o'zaro bog'liq tashkilotlar ishtirokidagi ulushni hisoblash muhim ahamiyatga ega. Barcha taqdim etilgan konsolidatsiya tuzilmalari maxsus ishlab chiqilgan analitik jadvallarda amalga oshirildi va ularni avtomatik tarzda amalga oshirish imkonini berdi. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishning tarkibi va tartibini aniqlash buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablariga muvofiq konsolidatsiyalashgan buxgalteriya hisobiga o'tkazishni takomillashtirish masalalari muhim bo'lib hisoblanadi.

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotning tarkibiy qismlarini bir-biriga o'zaro bog'liq tashkilotlar guruhiga kiradigan kompaniyalarning o'z mablag'lar manbasi bo'yicha tayyorlangan konsolidatsiyalashgan balans tuzish, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bilan belgilangan barcha zarur hisobot komponentlarini o'zida aks ettirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ularni tayyorlash alohida moliyaviy hisobotlarni tayyorlash bilan bir xil tarzda amalga oshiriladi. Yagona hisob siyosati guruh a'zolaridan birortasi bir xil operatsiyalar yoki o'xshash vaziyatlardagi hodisalar hisobini yuritish uchun konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlardan foydalanuvchilar uchun hisob siyosatidan farq qiladigan hisob yuritish siyosati qo'llagan bo'lsa, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda guruhning hisob siyosatiga moslikni kafolatlash uchun guruh a'zolarining moliyaviy hisobotlariga tegishli tuzatishlar kiritilishi lozim.

Shunday ekan, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni baholash bosh kompaniya sho'ba tashkilotlarning daromadlari va xarajatlarni konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarga bosh kompaniya sho'ba tashkilotlari ustidan nazoratni olgan vaqtdan uni chiqib ketgan vaqtgacha kiritadi. Sho'ba tashkilotlarining daromadlari va xarajatlari konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarda aks ettirilgan sanada tan olingan aktivlar va majburiyalar qiymatlari asosida hisoblab chiqiladi.

Bosh kompaniya va uning sho'ba tashkilotlarining konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda foydalaniladigan moliyaviy hisobotlarini bir hisobot sanasida tayyorlanishi lozim. Agar bosh kompaniya hisobot davrining oxiri sho'ba tashkilotlari esa hisobot davrining oxiridan farq qilsa, sho'ba tashkilotlari konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot maqsadlari moliyaviy ma'lumotlarini konsolidatsiyalash imkoniyatiga ega bo'lishi uchun qo'shimcha moliyaviy ma'lumotlarni bosh kompaniyaning moliyaviy hisobotlari bilan bir sanada tayyorlaydi. Agar bosh kompaniyaning moliyaviy hisoboti sanasiga moslashtirishning iloji bo'lmasa, bosh kom-

paniya sho'ba tashkilotning moliyaviy ma'lumotlarini konsolidatsiyalashni sho'ba tashkilotning oxirgi moliyaviy hisobotlaridan foydalanib amalga oshirishi lozim. Mazkur moliyaviy hisobotlarda keltirilgan sanasi va konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar sanasi o'rtasidagi davrda sodir bo'lgan ahamiyatli hodisalar yoki muomalalarning ta'siri hisobga olingan holda tuzatishlar kiritilishi kerak. Har qanday holda ham sho'ba tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari sanasi va konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar sanasi o'rtasidagi farq uch oydan oshmasligi, hisobot davrlari muddati hamda moliyaviy hisobotlar sanalari o'rtasidagi farq esa muddatlari mos kelishi lozim [2].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib shuni aytish joizki, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishda chet el kapitali ishtirokida tashkil qilingan korxonalarda konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzish xalqaro standart talablarini asosida bajarishni talab qiladi, ammo milliy hisob tizimimizda chet el kapitali kiritilgan korxonalar tomonidan konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzish amaliyoti hali to'liq joriy etilmagan. Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishda moliyaviy hisobotning xalqaro standart talablarini, moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etish usullarini belgilashdan iborat. Shunga ko'ra, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot ma'lumotlari asosida korxonaning moliyaviy holatini bilishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni (Yangi tahriri) 2016-yil 13-aprel.
2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standarti. (10-sonli MHXS). Jamlangan (konsolidatsiyalashgan) moliyaviy hisobotlar. 2008-yil.
3. Do'smuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. –Darslik.–T.: "Fan va texnologiya", 2013. –476 b.
4. Karimov A., Islomov F., Avloqulov A. Buxgalteriya hisobi. Darslik. –T.: "ShARQ", 2004.–592 b.
5. Леонтев С.Ю. Консолидированный учет группы взаимосвязанных организаций. 08.00.12-бухгалтерский учёт, статистика. Автореферат. Казан-2011 г. –ст. 22-23.
6. Sotvoldiev A.va Itkin Yu. Zamonaviy buxgalteriya hisobi. I-tom. O'quv-qo'llanma. –T.: 2002. –200 bet.
7. Xoshimov B. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. –T.: "ShARQ". –2003. –317 b.
8. Donald E. Kieso, J. Weygandt, Terry D. Warfield. INTERMEDIATE ACCOUNTING. John Wiley& Sons, USA. 2004. 1332 p.
9. Ковалев, В. В., Ковалев, Вит.В. Анализ баланса. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва: Проспект, 2016. – 316 с.
10. Плотников В.С. Основы консолидированного учета: методологические аспекты: монограф. – Саратов: Издат. центр Саратовского государственного социально-экономического университета.–2000. – 5 с.
11. Avazov Ilkhom. Consolidated financial reporting and audit quality improvement issues //Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 6-12.
12. Avazov Ilkhom Ravshanovich Aspects of Financial Reporting Transformation Based on International Standards //European journal of innovation in nonformal education. – 2023. –T. 3. –№. 4. –C. 1-5.
13. Avazov Ilkhom Ravshanovich Aspects of Financial Reporting Transformation Based on International Standards //European journal of innovation in nonformal education. – 2023. –T. 3. –№. 4. –C. 1-5.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.